

400 let župnije Železniki in njeni nevidni sodelavci

Tadeja Šuštar

Letnica '22 je močno zaznamovala dogodke v zgodovini kraja in župnije Železniki. Leta 1622 je bila ustanovljena župnija Železniki, ki je prvotno spadala pod starološko prafaro, nato pod selško župnijo do leta 1622. Župnija Železniki je bila ustanovljena 12. februarja 1622. Za ustanovitev nove župnije je dobil fužinar Jurij Plavc dovoljenje od patriarha v Vidmu. Pravijo, da je moral po Sori jahaje prinesiti domov ustanovno pismo, da se je izognil Selčanom, ki so hoteli obdržati Železnike v svoji župniji.

Leta 1822, 200 let kasneje, so Železniki pogoreli, česar se v župniji vsako leto spomnimo s sv. mašo za "ta pogoret četrtek", to je četrtek pred binkoštno nedeljo. Takrat je zgorelo devetdeset odstotkov hiš in Železniki so bili deležni obilo pomoči od vsepovsod. Spremenili so tudi gradnjo, saj so kamnite hiše začeli kriti s skriljem. O požaru leta 1822 je dr. Janez Rihtaršič napisal članek za Železne niti 9, leta 2012.

Župnija ni nekakšna abstraktna skupnost. Župnija so ljudje in kolikor bolj aktivni in živi so ljudje, toliko bolj dejavno in živahno je dogajanje v njej. Vendar predanih, marljivih rok skoraj ni opaziti pri delu! Bolj opazno je, če jih ni. So tihi, skoraj nevidni ustvarjalci, skrbniki, pomočniki, vzdrževalci, krasilci, ključarji, hišniki, čistilci ... Ob 400-letnici župnije Železniki skušamo odstreti nekaj tančic s služb in dogodkov, ki se nam zdijo kar samo po sebi umevne. Vendar so za njimi resnični ljudje, posamezniki, ki svoj čas, energijo, znanje, ustvarjalnost, delovnost in ljubezen vložijo v skrb za župnijske zadeve in dogodke. Pogovarjala sem se z Miranom Benedičičem, ključarjem in mojstrom skrila, Tončko Šuštar, oskrbnico cerkvene klekljane dediščine in Robertom Kuharjem, krasilcem in amaterskim režiserjem.

Intervju z Miranom Benedičičem

Miran Benedičič je ključar, zvonar, pritrkovalec, postavljaivec kulisnega božjega groba, mojster skrila, ki, poleg naštetega, obvlada še celo paleto ročnih spretnosti. Skoraj ni dela, ki bi se ga ne lotil in uspešno izpeljal.

Mogoče mu edino računalniško opismenjevanje ne predstavlja izziva. Odgovorno, zahtevno, naporno in nepredvideno ključarsko službo opravlja že od leta 1994, čeprav je že prej v župniji poprijel in pomagal pri marsikateri delovni akciji ali opravilu. Ko sem ga obiskala, je pred hišo tuhtal, kako s ploščami skrila sestaviti rozeto, kako plošče pravilno obsekati, da se bodo ravno prav prekrivale ...

Njegovo delo kot mojster skrila, za Železnike tako značilne in življenjsko pomembne kritine, in njegova druga vseživljenjska služba ključarja, sta tudi širše prepoznana in cenjena, saj so mu leta 2018 podelili občinsko priznanje za življenjsko delo prostovoljcev.

Miran Benedičič, po domače Lorencov, pri obnovi železnega križa v svojem ustvarjalnem kotičku pred domačo hišo. Foto: Tine Benedičič

Služba cerkvenega ključarja

Ključar v župniji opravlja izjemno odgovorno in naporno delo, ki ni plačano. Biti mora dober gospodar, ki skupaj z župnikom dobro gospodari in skrbi za celotno materialno, stavbno, gospodarsko lastnino župnije.

V župniji Železniki sta ključarsko službo Miran Benedičič in Jože Frelih prevzela leta 1994, ko so bili sprva izvoljeni štirje ključarji, dva za cerkev sv. Antona Puščavnika in dva za cerkev sv. Franciška Ksaverja. Za slednjo sta bila izvoljena Konrad Triler in Jože Lotrič, Fajgelnov. Vendar ta delitev ni zaživela, tako da sta ostala v službi ključarjev le Miran Benedičič in Jože Frelih, ki v župniji Železniki tudi sedaj skrbita za obe cerkvi.

Njuno službo ureja Pravilnik o službi cerkvenih ključarjev in župnijskega gospodarskega sveta, ki določa naravo službe, pravice in dolžnosti ključarjev:

1. V sodelovanju z župnikom in ŽGS skrbita za svojo cerkev.
2. Župnik je dolžan ključarja informirati o gospodarskem položaju cerkve, za katero skrbita.
3. Župnika in ŽGS sta dolžna obveščati o gospodarskem stanju, morebitni nastali škodi in potrebah svoje cerkve in njej pripadajočih objektov.
4. Sodelujeta pri obnovah, popravilih in vzdrževanju cerkve in drugih pripadajočih objektov.
5. Pri škofovih vizitacijah obvezno poročata o gospodarskem stanju cerkve in objektov, za katere sta soodgovorna. Po potrebi moreta biti poklicana tudi k dekanovi vizitaciji.
6. Ordinarij jima po lastnem nagibu lahko zaupa še druge dolžnosti ali jima za reševanje konkretnih primerov dá potrebna pooblastila.¹

Kdaj ste prevzeli ključarsko službo, službo dobrega gospodarja župnije Železniki?

Leta 1994, ko je bil župnik Franc Dular in smo že krepko vstopili v gradnjo Antonovega vrtca. Župnik Dular je v Železnike prišel leta 1992, ko je začel z izgradnjo ogrevanja v cerkvi sv. Antona Puščavnika in nato smo se kmalu začeli pripravljati na izgradnjo Antonovega vrtca v stavbi, ki se je imenovala Kaplanija, kjer je z družino živel tudi zadnji mežnar v župniji Železniki, Blaž Gortnar. Pri vseh teh delih sem sodeloval, ker sem rad pomagal pri delu v župniji in sem bil že od rane mladosti zvonar. Potem je s postavitvijo gospodarskega in pastoralnega sveta župnik Dular v službo ključarja povabil tudi mene in Jožeta Freliha.

Ste imeli željo, da nekega dne postanete ključar ali je povabilo zahtevalo kar nekaj razmisleka?

Po ključarski službi nisem hrepenel, vendar ko mi je bila "naložena", sem jo sprejel. Za ključarja me je želel postaviti že župnik Maks Ocepek, vendar takrat še nisem bil pripravljen nanjo.

Torej ste sedaj zvonar in ključar v župniji.

Sem in tudi postavljavec božjega groba za veliko noč in to že 40 let. Skupina šestih mož je v župniji zadolžena, da postavi kulisni božji grob. Ko sem začel, so bili v skupini Jakob Tavčar – Špendalov, Anton Demšar – Karlinčov, ki je bil ključar, Tone in Metod Šturm – Jurčikova, Jože Benedičič – Štranjarjev. Karlinčov Tone me je prosil, da se jim pridružim. Kasneje sem sam skrbel, da nas je bilo vedno dovolj. Za postavitev nas mora biti vsaj šest, ker je del kulisnih jasic tako težak in velik, da nas mora biti dovolj, da ga pravilno primemo, dvignemo in namestimo. Stari člani so se počasi poslovlili in sem povabil mlajše.

V skupini so ali pa še vedno sodelujejo Jože Frelih, Lojze Tolar, Holčkov Tone, Janko Jelenc, Vinko Cankar, Janko Ravnihar, Jakob Šuštar, Anton Bogataj in Frenk Vodenik.

Če se sedaj osredotočiva na vašo zahtevno in odgovorno službo ključarja. Za kom ste prevzeli ključarsko službo?

Pred menoj sta bila ključarja Anton Demšar – Karlinčov in Anton Mesec – Prevčov, ki je le občasno opravljal ključarska dela. Sodelovala sta še z župnikom Maksom Ocepkom. Pred njima sta bila ključarja Jakob Tavčar – Špendalov in Jože Benedičič – Štrajnarjev. Ključarsko službo sem prevzel za Karlinčovim Tonetom, skupaj z Jožetom Frelihom, ko je župnik France Dular prevzel župnijo in na novo postavil vse službe v njej: pastoralni in gospodarski svet, ključarje, čistilce, krasilce ...

Vas je župnik Dular za ključarja naprosil, ker ste v župniji velikokrat pomagali ali ste bili v to službo izvoljeni?

Mislím, da so bile volitve, ker me je prišel na dom obvestit, da sem dobil veliko glasov in me vprašal, če sprejemam službo ključarja. Sprejel sem. In nato mi je tudi obrazložil, da za opravljena ključarska dela ne bom plačan.

Službo ste v župniji prevzeli, ko so se začela vsa zahtevna, težaška dela obnove, izgradnje, popravila ... S čim se je začelo, kje ste se lotili?

Čisto pri vseh delih sem bil ves čas zraven. Vsak dan. Razen, kadar je bilo delo tako strokovno ali nevarno, da niso dovolili nikomur, le strokovnjakom. Najprej je bil na vrsti Antonov vrtec, ki je dobil svoje prostore v stari Kaplaniji oziroma Mežnariji na Škovinah. Začeli smo s podiranje in gradnjo nove strehe. Zelo se je mudilo, ker smo želeli, da vrtec čim prej odpre vrata.

Več vas je bilo, lažje in hitreje ste delali. Ali ste tudi ljudi za pomoč morali pridobiti vi kot ključar?

Ne. Za ljudi je poskrbel Vinko Cankar, ki je svojo nalogo vzel zelo resno in je bil tudi zelo učinkovit. Imel je seznam s telefonskimi številkami, tako da je za vsak dan naprosil toliko ljudi, da smo resnično lahko kar največ naredili. Za čim večjo udeležbo na večjih akcijah je poskrbel župnik Dular z javnim povabilom pri nedeljskih sv. mašah in v glasilu župnije Občestvo.

Česa ste se lotili, ko je bil vrtec gotov?

Sledila so dela v gozdu. Župnija ima tri parcele, kjer smo posekali drevesa za tramove za ostrejša Antonovega vrtca, zvonika in cerkve. Delali smo cele dneve. Delo je bilo nevarno in zelo naporno, tudi mudilo se je. Običajno sva bila v gozdu ključarja, ker sva imela vsak svojo motorno žago, Miha Šturm – Jevarčkov in župnik Dular, ki je tudi imel svojo staro motorno žago. Miha se je na podiranje dreves spoznal, poznal je tudi teren in je zato žagal. Vsakega smo še obžagali, z vitlom potegnili na pot in odpeljali v dolino. Ko je bil posekan potreben les, smo poseke zasadili z novimi drevesi, da smo lepo sklenili življenjski krog gozda. Še nekajkrat sem potem šel na parcele preveriti, kako raste.

Iz gozda je delo šlo na višino. Sledila je zamenjava strehe zvonika cerkve sv. Antona Puščavnika.

Tako je! Staro, "začasno" streho zvonika, zgrajeno po požigu med drugo svetovno vojno, smo zamenjali z novo, ki ima originalni videz. Vendar pri zvoniku nisem ves čas sodeloval, ker so bila dela na višini in so jih opravili delavci podjetja, ki je obnovo prevzelo. Poleg tega so kar nekaj del opravili strojno. Niti zidarskega odra nismo postavljali sami, temveč ga je postavilo gradbeno podjetje. Seveda sem sodeloval pri dobavi lesa za ostrešje in nekaterih delih, ko je bila stara streha odstranjena in je bilo potrebno pripraviti prostor oziroma zidove za novo ostrešje, ki so ga spet postavili in pokrili usposobljeni delavci. Veliko več dela sem imel potem, ko smo obnavljali streho nad ladjo cerkve.

Je bila obnova ostrejša cerkve načrtovana?

Ne ravno za tisti čas. Sprožil jo je hud veter, ki je odkril severni del strehe, ki gleda proti vrtcu. Zasilno smo, ključarja in župnik, streho po neurju pokrili in pločevino pritrtili z deskami in vijaki, vendar smo morali najti trajnostno rešitev problema. Dali smo izdelati načrte za streho in stekla je zamenjava ostrejša nad ladjo cerkve sv. Antona Puščavnika.

Kako je potekala zamenjava ostrejša in kritične na cerkvi sv. Antona Puščavnika?

Najprej smo sami postavili zidarski oder. Kupili smo cevi, ker je bil najem odranja drag. Vendar, ker ga nismo imeli dovolj za celo cerkev, smo si ga nekaj izposodili v Žireh, Polhovem Gradcu ... Postavili smo ga sami: ključarja sva privijačila vse vijake, ostali so nama podajali cevi ... Potem smo morali odstraniti staro kritino in ostrešje ter pripraviti prostor za postavitev novega. Očistiti smo morali tudi vse prostore nad velbi, kjer so bili še vedno ostanki zgorelega ostrejša zvonika, cerkve in zažigalnih bomb: pepel, ogorki ... Spomnim se tudi, kako sem pripravljval železje za namestitev celotnega ostrešje.

Zunanost cerkve pravzaprav ni dobila povsem nove podobe, temveč novo prvotno podobo, vrnilo so ji njen originalen izgled. Notranjost pa je še čakala, da napoči njen trenutek prenove, kajne?

Tudi notranjost, freske, kipi, slike, klopi, tla, zidovje, okna, je bila v zelo slabem stanju. In tudi za prenavo notranjosti smo začeli v gozdu, kjer smo posekali drevesa za izdelavo plohov. Potrebovali smo jih, da smo zaprli obok, da so ga lahko restavratorji obnovili, tako direktno izpod stropa. Postavili smo tudi zidarske odre po vsej cerkvi. Skratka, cerkev smo pripravili na obnovitvena dela. Vendar pri sami obnovi, pleskanju, rekonstrukciji, restavraciji notranjosti nismo aktivno sodelovali, torej nismo pleskali ali kaj podobnega, ker so bila potrebna strokovna, restavratorska znanja, da je bilo delo kvalitetno opravljeno. Nekaj malega smo lahko pomagali pri čiščenju oltarjev, da so jim potem restavratorji osvežili podobo.

V času vaše ključarske službe so se zgodile tudi katastrofalne poplave v Železnikih, 18. septembra 2007. Koliko so poškodovale cerkev sv. Antona Puščavnika?

Nadškof Uran in ključar Miran na ogledu stanja cerkve sv. Antona Puščavnika po poplavah leta 2007. Foto: Gašper Furman

Poplavljene so bile klopi in poškodovana talna napeljava za centralno ogrevanje na vroč zrak pod njimi. Klopi smo dvignili in očistili kanale za vroč zrak, ki so bili zasuti z blatom. Obenem smo odstranili star kamniti tlak iz tufa in septembra 2009 položili marmornatega. Klopi smo namestili na njihovo mesto in ogrevanje je spet delovalo, dokler se ni pokvaril kotel ... Kasneje smo celoten sistem ogrevanja zamenjali, ker je bil prvoten premalo učinkovit in varčen.

Cerkev je dobila tudi nov marmorni tlak. Kaj se je zgodilo s starimi kamnitimi ploščami iz tufa, ki so bile že hudo obrabljene in zato pokrite z rdečimi preprogami?

Najbolj so bile obrabljene na moški strani, ker so včasih možakarji nosili okovane čevlje in z njimi močno obrabili kamnite plošče. Po poplavah so jih odpeljali v Marmor Hotavljah, kjer so jih razrezali in, če so predelavo dobro prestali, jih potem uporabili za cerkev sv. Frančiška Ksaverja. Nekaj kosov starih kamnitih plošč so vgradili v tla pred stranska oltarja sv. Jožefa in Marije. Ostale uporabne plošče so zbrusili in položili v cerkev sv. Frančiška Ksaverja. Vendar se je izkazalo, da so bili temelji za tlak slabi in so celoten postopek polaganja morali ponoviti.

Cerkev sv. Frančiška Ksaverja je bila tudi v celoti obnovljena. Le da tam še vedno ni klopi. Ali bo tako ostalo, da bodo stoli, kot so sedaj ali načrtujete, da se klopi vrnejo?

Vrnile se bodo klopi. Še vedno so pri tesarju Pohlevnu, ki jih je vzel v popravilo in tudi popravil, moral jih bo samo še namestiti, a se nam je nekako zataknilo pri dogovarjanju. Mogoče bomo s praznovanjem 400-letnice župnije lahko pospešili vgradnjo. Smo pa Frančiškovi cerkvi leta 2005 obnovili zunanost in jo prepleskali. Potem so se zgodile katastrofalne poplave leta 2007, ko je voda v cerkvi segala do skoraj dveh metrov višine, točno do 1,90 metra. Skupaj z Jožetom Frelihom sva sama odstranila ves poškodovan omet. Vsi oltarji, oltarni in drugi kipi, vse slike so bili restavrirani in ponovno nameščeni.

Obnavljanje zunanosti cerkve sv. Frančiška Ksaverja od vrha do tal. Ključarja, Jože (zgoraj) in Miran (spodaj), pri uri na zvoniku cerkve. Foto: Tine Benedičič

Odstranili smo star tlak in položili novega, torej star kamnit tlak iz Antonove cerkve, ki so ga zbrusili v Hotavljah. In sedaj župnija čaka samo še na vrnitev starih, popravljenih in obnovljenih klopi, da bo cerkev sv. Frančiška Ksaverja kot nova!

Obnovitvena dela v župniji so trajala več let. Se spominjate še česa drugega iz tistega obdobje?

Ves čas se je nekaj dogajalo. Dela ni zmanjkalo. Dobro se spominjam časovne stiske pri gradnji vrtca. Datum odprtja je bil znan, a vrtec še ni bil povsem gotov! Zato smo hiteli z zidarskimi in drugimi deli, izkoristili vsak trenutek, ki je bil na voljo, da je vrtec lahko sprejel otroke, kot je bilo dogovorjeno. Potem so bila dela na Daleč hribu, kjer je župnik Dular za 20 let prevzel posestvo. Uredili smo prostore za duhovne vaje, skavtske tabore in tam je župnik Dular gojil čebele. Velikokrat sem šel župniku pomagat za čez dan in sva bila do večerne sv. maše doma. Zgodilo se je, da sva šla za več dni, a doma niso nič vedeli,

kdaj se vrnem ... Popravljala sva napeljavo, odstranjevala star omet in zidove ter zidala nove, pripravljala prostor za različne napeljave ... Včasih sva bila sama, drugič so se nama pridružili tudi drugi.

Sodelovali ste z različnimi župniki, z različnimi ljudmi. Kako je šlo? Kakšen "šef" je župnik? Ali je bolj sodelavec?

Kot ključar moram imeti nek nadzor nad materialnim, stavbnim stanjem cerkve. Moram skrbeti za cerkev kot stavbo, moram biti dober gospodar. Preprečevati moram, da bi se "delala škoda" in poskrbeti, da vse neprestano vzdržujem. Župnik me je vedno poklical, če je videl, da je treba kaj urediti, popraviti, ali pa je prenesel sklep gospodarskega sveta, da se bomo v župniji nečesa lotili in sem moral neke stvari pripraviti ali pa napraviti. Včasih sem ali smo naredili sami, drugič sem le poiskal primernega mojstra, da nam je popravil ali pa napravil.

So vam župniki vedno prisluhnili, ko ste jih obvestili, da so potrebna neka popravila?

So, to pa vedno.

Niste le ključar, ampak tudi zvonar in vem, da se je župnija soočala z zvonarskimi težavami od požiga zvonika in zakristije med 2. svetovno vojno leta 1944 naprej. Za kakšne težave je šlo?

Originalni zvonovi so se v požaru leta 1944 stalili in padli v preddverje. Nekaj spominskih kosov je shranjenih v zvoniku skupaj z zgoreto monštranco iz zakristije, ostale ostanke so zakopali na Jesenovcu. Leta 1952, mislim, so te ostanke odkopali in prodali. Z denarjem so kupili pločevino za kritino na strehi cerkve. V obdobju med požigom cerkve in novimi zvonovi je bila cerkev brez zvonov in smo zvonili samo pri sv. Frančišku Ksaverju, kjer sta bila dva zvonova in "klenkoc", to je navček. Leta 1973 smo v župnijsko cerkev obesili nove bronaste zvonove, ki so prvič zazvonili za božič. Namestili smo tudi motorni pogon za zvonjenje, ki v začetku ni bil učinkovit. Ni bil še primerno razvit. Res je bilo, da

je bil za zvonjenje dovolj eden, ki je samo pritisnil stikalo in je zvonilo. Vendar sem moral v cerkev, v zvonik, da sem vklopil zvonjenje. Tudi med pogrebom sem vedno zvonil, tako da sem šel v zvonik cerkve sv. Antona pogledat, kako poteka pogreb. Iz zvonika je namreč odličen razgled na pokopališče in vežice. Na ta način sem lahko ocenil, kdaj in kako zvoniti. Vendar to ni bila težava, to je bil samo način dela, kakršen je bil, ker takrat še niso obstajalo daljinci, ki bi omogočali, da lahko zvonjenje vklopiš tudi zunaj zvonika.

Kaj je bila zvonarska težava, ki vam ni dala miru, problem, ki ga niste mogli učinkovito rešiti enkrat za vselej?! Nekakšno Siziŕovo delo!

Bončev električni sistem zvonjenja. V času po letu 1974, ko so v zvoniku zazvonili novi zvonovi, je zvonjenje delovalo na Bončev električni sistem. Œal se je sistem neprestano kvaril in ga je bilo potrebno pogosto popravljati, da je zvonilo, kot

V zvoniku sv. Antona Puščavnika ob največjem zvonu. Vidijo se tudi verige in vzmeti, s katerimi je imel Miran veliko dela, ko je zvonove poganjal Bončev sistem. Foto: Tine Benedičič

je prav. Problematične so bile vzmeti in verige, ki so se trgale, ker je prihajalo do premočnih sunkov. Strgano verigo je bilo potrebno čim prej zamenjati in takoj popraviti, da je bila pripravljena za naslednjič. Z župnikom Jemcem smo Bončev sistem zvonjenja zamenjali z boljšim. Sedanji župnik, Tine Skok, je popolnoma preuredil sistem zvonjenja, tako da je sedaj vse elektronsko, računalniško vodeno, tako da nimam niti skrbi niti dela z njim. Zdaj "zvoni župnik sam", oziroma je vse zvonjenje programirano za več let naprej in računalniško vodeno. Le ob izjemnih priložnostih, kot je na primer pogreb, župnik z daljincem sproti izbere vrsto zvonjenja. Vse to je bilo prej mogoče izbrati le v zvoniku. Torej vse je že vnaprej programirano in upoštevajo se letni časi, poletni in zimski čas, tako da smo zvonarji in pritrkovalci, kot smo jih poznali včasih, že del zgodovine.

Sedaj imamo v zvoniku sv. Antona tudi zvon navček, ki oznanja, da je nekdo umrl. Takrat klenka, rečemo, a vedno manj mladih pozna ta izraz in da klenka tri cuge, če je umrl možki, dva cuga za žensko ali en cug za otroka.

Navčka smo leta 2005 vzeli iz zvonika sv. Frančiška in ga namestili v Antonovo cerkev, da ni bilo treba posebej hoditi klenkat. Poleg tega si se v Frančiškovi cerkvi moral povzpeti v zvonik, če si hotel pozvoniti.

Zvonovi so vas močno pritegnili, so vas zanimali in vam dali misliti. Sami ste izdelali dva kemblja!?

Bil sem še v službi v Tehtnici, ko sem hodil v Žalec, kjer so vlivali teži in zvonove. Ko sem čakal na naročene izdelke, sem hodil po njihovih delavnicah in opazoval, kako so delali ... in si vse zapomnil! Takrat sem se odločil, da bom sam izdelal dva kemblja. Material, železo, takrat ni bil drag. Jože Frelih je eno plato železa dobil v Domelu in nato sem iz nje izrezal kemblja ter ga izdelal. Sam sem izračunal težo in tako naprej. Do popolnega končnega izdelka so mi pomagali tudi sodelavci v tovarni.

Zakaj ste potrebovali nova kemblja? Sta bila stara že dotrajana?

Ne, ampak nista več ustrezala. Zdaj so kemblji krajši, ker ne visijo na usnju, kot so včasih, temveč so pregibni. Starejši so bili daljši in si se moral paziti, da te ni udaril. Stara kemblja sem odstranil, shranil in namestil nova.

Kaj ključar dela v sedanjem času, zdaj po vseh obnovitvah, tektonskih premikih, ko se resnično nič ne vidi, da bi bil sploh potreben?

Danes mi ostaja stalna skrb za cerkev v sodelovanju z župnikom Skokom. V času epidemije novega korona virusa, ko je cerkve samevala, sva z župnikom očistila celotno notranjost cerkve od vrha do tal. Vsa višinska dela je opravil župnik sam. Trenutno poteka urejanje parka oziroma starega pokopališča na južni strani cerkve sv. Antona Puščavnika po smernicah arhitektov Jerneja Hudolina in Bojana Rihtaršiča. Obnavljamo križ na starem pokopališču, tako Kristusa kot les. Z Antonom Bogatajem, Škovincovim, sva premazala vse lesene in kovinske dele. Ves razpadajoči les sva utrdila s posebnim premazom in zaščitila z oljem. Streha nad križem je bakrena in je v dobrem stanju. Kristusa so renovirali v restavratorski delavnici v Sp. Idriji. Nizek kamniti zid, ki obdaja staro pokopališče, bomo zaščitili še s kamnito "kapo". Vsejali bomo travo. Pokopališče želimo urediti v sklopu praznovanja 400-letnice župnije Železniki.

Župnija je lani, leta 2021, postavila tudi evharistični križ v Snegovniku. Ste sodelovali tudi pri tem podvigu?

Seveda, ker sem član Zgodovinske skupine v župniji, ki je predlagala in tudi izpeljala projekt, da ob 400-letnici postavimo evharistični križ, kot je bil že pred drugo svetovno vojno, po evharističnem kongresu v Ljubljani leta 1935. Na drogu poleg križa smo izobesili slovensko zastavo, ker smo želeli obeležiti 30. obletnico slovenske samostojnosti. Vsa dela je vodil Janko Jelenc, spodbudil nas je Jože Demšar s Češnjice. Zanimivo je bilo, da ko smo ga postavljali, je ravno zazvonilo poldne, ko se je križ "usedel" v svoje mesto!

Ali v cerkvi sv. Frančiška Ksaverja še kdaj zvonite?

Samo za devetdnevnicu pred praznikom sv. Frančiška Ksaverja smo zvonili, ko je bila v tej cerkvi. Žal je potem pandemija covid-19 spremenila tudi to, saj je cerkev majhna in zato sv. maša ni smela biti tam. Zvonili smo tudi enkrat med vstajenjsko procesijo, za veliko noč, ker je potekala mimo cerkve sv. Frančiška in sva z Lojzeto Tolarjem cerkev razsvetlila in zvonila, ko je šla procesija mimo. Bilo je zelo svečano.

Ko ste nastopili službo ključarja, sta bili cerkvi v župniji v precej drugačnem stanju. Lahko bi rekla slabem, v primerjavi z današnjim.

Seveda. Leta pač naredijo svoje!

Ključar ste bili v najbolj zahtevnem času, ko so se v obeh cerkvah dogajali tektonski premiki obnovitvenih in popraviljnih del. Kot povsem predan ključar ste v župnijsko cerkev vložili nešteto ur. Ste jih kdaj prešteli?

Ne, nisem. Imam zapisane, a ne seštete. Res sem veliko delal kot ključar, se mi zdi, da še več, kot dela človek v svoji službi. Bil sem že upokojen, zato je

bilo to sploh mogoče. Zelo sem hvaležen ženi Ivani, ki je bila ves ta časa sama doma in je bilo domače gospodinjstvo in gospodarstvo povsem na njenih ramenih. Hvaležen in vesel sem, da me je pri tem podpirala in ni nikoli nasprotovala.

Kdaj vam bo potekel čas ključarske službe? Kdaj se boste lahko ključarsko upokojili?

Tega točno ne vem, vendar mislim, da so potrebne nove, mlade moči. Drugačna znanja in spretnosti. V mojih časih smo morali čim več narediti sami, da je bilo ceneje. Obilo je bilo težkega, fizičnega dela in zahteve po ročnih spretnostih. Zdaj se vsa dela selijo v digitalne, elektronske, spletne sfere. Zdaj mora prevzeti delo obrtnik, mojster, strokovnjak, da ga bo opravil. Ključar bo potreboval več organizacijskega znanja, računalniškega, spletnega ... Moj čas, mislim, da se je iztekel, kar se tiče ključarske službe.

Zdaj sva govorila o vaših službah, zdaj povejte še kaj o svojem hobiju skrilu. Z njim pokrivate strehe, pa tudi dekorirate. Ko sem prišla k vam, ste pred hišo tuhtali, kako s skrilom sestaviti obliko rozete. Kaj je bilo vaše zadnje delo s skrilom?

Pokrivanje nove strehe s skrilom. Foto: Tine Benedičič

S skrilom krita streha kapelice Marije Brezmadežne v Suši je nekaj posebnega, tako barve skrila kot linije. Foto: Tine Benedičič

Zadnjo sem pokrtil streho čebelnjaka pri Žnidarjevih. Delal sem "ta nemško", to pomeni, da sem uporabil velike plate skrila.

Kje dobite skrila?

S starih streh, kjer menjajo skrila z novo kritino. Veliko sem ga dobil od Dermotovih, ki so ga imeli shranjenega še iz časa, ko je bila tam usnjarna. Trenutno ga ni težko dobiti, a je problem hramba, ker potrebuješ veliko primerne prostora, saj, če leži neposredno na zemlji, razpade.

Kaj vse ste že pokrili?

Nekaj celih streh, vsaj 50 znamenj, zadnje sem pokrtil v Slugovi dolini, več kapelic, zadnja je bila v Suši.

Katero pokrivanje vam je najbolj ostalo v spominu, se vam zdi, da se vam je najbolj posrečilo?

Streha kapelice Lurške Marije v Suši pri izviru zdravilne vode. Uporabil sem različne barve skrila in potem, ko jo je opral še dež, se mi je zdelo, da se ploščice kar svetijo! Zdi se mi nekaj posebnega.

Je poleg vas še kdo mojster skrila v Železnikih?

Ne vem. Vem, da s skrilmom znata pokrivati Martin Pintar - Tinkotov in Bojan Fajfar v Palnadi, ki zaenkrat skrbita za svoje strehe, da jim ne manjka kakšna "ploščica", da ne zamaka. S skrilmom se ukvarja tudi krovca Pohleven.

Kje ste se priučili ali ste kar samouk?

Samouk sem. Začel sem na Gojovi strehi na Racovniku, kjer smo si ustvarili dom. Ko enkrat Ivankin oče, moj tast, ni več mogel na streho, sem šel sam. Takrat sem samo menjal ploščice, nisem še znal "sekati" skrila. Največ sem ga sekal, ko sem delal na Benedkovi hiši, kjer sem s skrilmom pokrtil frčado. Ne-

Pokrivanje kupole na cerkvi Loretske Matere Božje v Suši. Foto: Tine Benedičič

kaj sem se naučil sam, nekaj ko sem opazoval dva, zdaj že pokojna mojstra skrila Jožeta Benedičiča z Zalega Logu in Dornovca s Stirpnika, s katerima sem včasih sodeloval. Delo s skrilom je težko, zahtevno, zamudno, ker je vsaka ploščica unikatna in zahteva kar nekaj ustvarjalnosti in iznajdljivosti. Veliko prinesejo tudi izkušnje dela s skrilom. Delal sem na različnih strehah, včasih sam, včasih skupaj z drugim.

Ali sodobnih krovcev zahteve po ohranjanju arhitekturne dediščine niso spodbudilo k pridobivanju in ohranjanju tega znanja?

V nekem trenutku je res kazalo, da bo skril dober posej, ker je bilo res veliko zahtev s strani Zavoda za varstvo kulturne dediščine, a se je izkazalo, da je prezahteven in da vzame veliko več časa kot druge kritine. Potrebuješ veliko obrtniškega znanja in še občutka za skril, različne ploščice, linije ...

So sodobne naprave in tehnike pokrivanja kaj vplivale na delo s skrilom?

Velika sprememba je bila, ko so se ploščice začele privijati. Kajti lažje jo je prestaviti, če ni na čisto pra-

vem mestu in poleg tega ne tresoš ostrešja. Tresljaji so namreč povzročili, da so slabe plošče zdrsnile s strehe. Mene sicer to ni motilo, ker sem menil, da to ni bilo slabo, ker sem potem še tiste zamenjal, ko sem bil ravno na strehi in pri delu. Drugim očitno to ni bilo po všeč in so se domislili privijanja.

Kaj pa varnost?

Danes je v veliko pomoč dvigalo, ki te dvigne na višino in lahko lepo varno zamenjaš slabe in priviješ nove ploščice skrila. Sicer se vedno priporočim in izročim v Božje varstvo. Če ravno zvoní poldne, ko sem na strehi, vedno preneham in zmolim. Preživel sem že kar nekaj nevarnih situacij, tako da vem, da nisem nikoli preveč previden.

Ste koga naučili?

Vnuk Matija se je hodil malo učiti. Osnovni sistem je usvojil in mu je bilo dovolj. "Znam!" je zaključil.

Hvala vam in ženi Ivani, da sta bila pripravljena svoje bogate življenjske izkušnje in preizkušnje deliti z bralci Železnih niti!

Intervju s Špendalovo Tončko

Nikjer nimajo takih prtov, kot jih imamo v Železnikih!

Tončka Šuštar, po domače Špendalova, v Dermotovi kapelici na Logu, za katero skrbi in jo vzdržuje.
Foto: Tine Benedičič

Antonija Šuštar, po domače Špendalova Tončka, je najbolj ponosna na čudovito ohranjeno klekljano cerkevno zapuščino, ki je bila župniji podarjena v zahvalo iz različnih razlogov. A ta zapuščina ni samo shranjeno, varovano bogastvo, ki je občasno postavljeno na ogled, temveč so to klekljani prti, ki so v "redni rabi", menjani, prani, likani, shranjeni. Seveda bogastvo in lepota klekljanih prtov ne bi bila več ohranjena, če zanjo ne bi skrbela požrtvovalna, natančna in skrbna gospa, Špendalova Tončka. V župniji posebej predano skrb in spoštovanje do klekljane zapuščine, za katero skrbi ob stalni misli na klekljarice, ki so z veliko vztrajnostjo, znanjem in potrpežljivostjo ustvarile čudovite cerkvene prte. Za vsakega točno ve, katera klekljarica ga je klekljala in izvezla ter kdaj in zakaj ga je ona ali nekdo drug poklonil župniji. Vse klekljarice je poznala. Skratka o prtih, za katere skrbi z globokim spoštovanjem in hvaležnostjo, ve čisto vse. In srčno rada bi hvaležnost in spoštovanje do teh klekljaric prenesla tudi na nove rodove. Njeno delo ohranjanja cerkvene klekljane dediščine je tudi širše prepoznano in cenjeno, saj so ji leta 2015 podelili občinsko priznanje za živiljenjsko delo prostovoljcev.

Vso cerkevno klekljano oziroma tekstilno dediščino župnije Železniki, tako cerkve sv. Antona Puščavnika kot sv. Franciška Ksaverja, je natančno zgodovinsko in slikovno predstavila Katja Mohorič Bonča v 13. in 14. številki Železnih niti.

Zagotovo veste, koliko so stari prti v župniji?

Najstarejši prt, ki ga imamo v župniji, je v cerkvi sv. Franciška Ksaverja. Star je 154 let. Izvezen je bil leta 1868 in ni klekljan. Drugi najstarejši ima vsite čipke, ki so bile narejene pred prvo svetovno vojno, in so najprej krasile albo. Veliko kasneje smo jih z albe odstranili in z njimi ozaljšali cerkveni prt za Franciško cerkev.

Kako je vzdrževati tako star prt?

Z njim in s prtom, ki je narejen iz trikotnikov s tulipani, moram res previdno ravnati. Operem ju na roke v škafo, ju polijem z vrelo vodo, z lugom, previdno "operem", splaknem, zelo previdno ovijem, dodam štirko in narahlo ovijem. Ko se skoraj posušita, ju zelo previdno zlikam, da ne poškodujem čipk. Vendar so čipke klekljane iz zelo kvalitetnega sukanca in tudi

Najstarejši vezen cerkveni prt v župniji Železniki. Foto: Anton Sedej

blago je zelo kvalitetno, tako da pri likanju sploh nimam težav.

Prti so ogromni in k sreči imate veliko jedilno mizo, na kateri likate. Ali kdaj potrebujete kaj pomoči?

Velika miza mi je res v veliko pomoč, če pomislim, da jo na začetku nisem imela, a sem se tudi takrat znašla in sem uspela dostojno zlikati prte na mali jedilni mizi. Glede pomoči včasih pokličem vnukinjo na pomoč, da lepo zloživa prt, da ga zlikanega ne zmečkam. Prosim jo tudi, da mi prte prepelje v cerkev, kjer jih shraniva v zakristijo v posebne predale, kjer počakajo, da bodo spet prišli na vrsto.

Kateri prt je najbolj zahteven za vzdrževanje, za likanje, ki vzame največ časa in zahteva obilo potrpljenja?

Prt z rešilje vezeno je najtežje zlikati. Moram ga ravno prav navlažiti in ko ga likam, moram vezeno močno raztegovati, razvleči, da se dobro zlika. Vsako zmečkanino moram ponovno navlažiti in vztrajati, da je blago gladko zlikano. Vztrajnost in potrpežljivost sta poplačani, saj je prt kot "nov".

Čipke, ki so jih z albe premestili na prt. Foto: Katja Mohorič Bonča

Klekljan prt s tulipani, ki je zelo občutljiv, a čudovit. Foto: Anton Sedej

Ko so prti oprani in zlikani, jih Tončka skrbno zloži ali navije na role, zloži v predale v zakristiji, kjer čakajo, da pride njihov čas v cerkvenem letu. Foto: Katja Mohorič Bonča

Kateri od klekljanih je najzahtevnejši?

Prt, ki je bil klekljan za Marijin oltar z okroglimi čipkami, ki so zelo bogate, zelo gosto klekljane. Ko ga operem, vse "vleče", čipke so povsem nagubane, zmečkane. Vzrok je zahtevna tehnika klekljanja kot tudi zapleten vzorec čipke, ki otežita likanje. Čipke moram ob likanju sproti ravnati, močno "raztegovati", da prt spet dobi prvotno obliko.

Najtežje je zlikati prt z rešilje vezenino. Foto: Katja Mohorič Bonča

Kako operete oltarni prt?

Dam ga v pralni stroj na 95 °C, da se »skuha«. Dodam tudi štirko, ki jo sedaj lahko kupim v tekočini, v predal za mehčalec in operem. Čez noč pustim, da se malo osuši in potem začnem z likanjem, ki mi vzame vsaj dobre tri ure časa ali več.

Kdaj ste začeli skrbeti za cerkvene klekljane in vezene prte?

Po letu 1977 ali 1978. Prej so zanje skrbeli Mežnarjevi, družina Blaža in Franciške Gortnar.

Klekljana mojstrovina, ki jo je težko zlikati v prvotno obliko. Foto: Katja Mohorič Bonča

Ali ste vedno prali prte v pralnem stroju ali ste jih tudi vi kuhali v loncih na štedilniku in spirali na studencu, kot je to morala delati Mežnarjeva žena?

Ne, vedno sem jih prala v pralnem stroju, le v štirko sem jih v začetku namakala posebej, potem ko so bili oprani. Vendar sem jih zelo težko ožela in sem k sreči ugotovila, da tudi štirko lahko dodam kar v stroj in bo še bolj enakomerno porazdeljena.

Zakaj je potrebna štirka? Da lepše stoji?

Tudi. Predvsem zato, ker je v cerkvah veliko vlage in bi brez štirke čipke hitro izgubile obliko, blago bi se nagrbancilo. Samo sedaj je hec štirkat, ko jo lahko kupimo kot tekočino. Ko sem začejala s prti, je bila štirka še v koščkih. Najprej sem jo morala stopiti, skuhati in potem naprej ... Bilo je zamudno. Poleg tega je ni bilo lahko dobiti. Vsaj ne pri nas. Prinesel mi jo je brat Jože iz Nemčije, drugač sem jo dobila iz Avstrije ali Italije.

Ali likate z likalnikom na paro?

Ne, ker lahko spusti umazano vodo. Ne zaupam

likalniku, da bo vse v redu z vodo v njem. Nimam profesionalnega likalnika, ki bi brezhibno deloval. Enkrat se mi je zgodilo, da mi je likalnik umazal prt in od takrat ne likam več na paro. Če je presuho, enostavno navlažim, pošpricam z vodo.

Ste utrujeni ko končate?

Ne, sploh ne. Utrujenosti sploh ne čutim, le zadovoljstvo in spoštovanje do klekljaric. Bolj sem utrujena, ko klekljam!

Prti so ogromni in k sreči imate veliko jedilno mizo, na kateri likate. Ali kdaj potrebujete kaj pomoči?

Velika miza mi je res v veliko pomoč, če pomislim, da jo na začetku nisem imela, a sem se tudi takrat znašla in sem uspela dostojno zlikati prte na mali jedilni mizi. Glede pomoči včasih pokličem vnukinjo na pomoč, da lepo zloživa prt, da ga zlikanega ne zmečkam. Prosim jo tudi, da mi prte prepelje v cerkev, kjer jih shraniva v zakristijo v posebne

predale, kjer počakajo, da bodo spet prišli na vrsto.

Kako vam uspe tako potrpežljivo, natančno, vztrajno likati? Kako da se ne naveličate?

Tudi sama sem klekljarica, zato vem, kaj pomeni klekljati na metre, po dvajset centimetrov ali več široke čipke. Teden dni ne pomeni veliko, gre za mesece ali še večkrat leta. Za glavni oltar cerkve sv. Antona Puščavnika mora biti prt in zato tudi čipka dolga dobre štiri metre. Danes klekljamo ožje čipke, medtem ko so včasih klekljale zelo široke. Z mislijo na te dolge ure klekljanja in žrtev klekljaric mi ni težko likati. Ves čas sem tudi zelo pozorna, če kje nastane kakšna drobna luknjica, če sukanec popusti ali se pojavi kakšna druga napaka, da jo takoj odpravim oziroma popravim.

Aktivno ste sodelovali pri vseh petih razstavah cerkvene klekljane dediščine v okviru Čipkarskih dni. Kakšen je bil odziv obiskovalcev?

Zelo so bili navdušeni nad čipkami in vezeninami in zelo jih je zanimalo, kako prte vzdržujem in oh-

ranjam v tako dobrem stanju glede na njihovo starost. Ob razstavah sem vedno dobila potrditev, da moramo biti res ponosni na našo cerkveno klekljano in vezeno dediščino ter hvaležni požrtvovalnim klekljaricam.

Koliko časa so klekljarice klekljale čipke za oltarne prte?

Več mesecev, leto, lahko tudi dve. Najdlje za glavni oltar v cerkvi sv. Antona Puščavnika. Klekljale so "na metre", torej štiri metre v enem kosu. Del čipke, ki so jo izdelale, so samo odpele, nič odstrigle in nadaljevale po vzorcu naslednji del. Metrske čipke so lahko imele klekljarice na punklju tudi dve leti.

Kako to, da ima župnija tako klekljano bogastvo?

Najpomembnejši vzrok je v tem, da je bilo klekljanje nekoč način preživetja. Mnogo družin se je preživljalo s klekljanjem in klekljale niso samo žene, tudi moški in otroci. Vse čipke in vezenine, vsi cerkveni prti so bili izdelani in podarjeni v zahvalo. Žene in

Prt sedmih zakramentov. Foto: Katja Mohorič Bonča

možje so se v hudih preizkušnjah zaobljubili, da če jim Bog pomaga, župniji podarijo prt. Če so se iz težke situacije izvlekli, so ozdravili, se vrnili živi iz vojne, okrevali po hudih poškodbah ... so potem držali svojo besedo.

Kdo je potem klekljal?

Večinoma so bile to matere, ki so se zahvaljevale za zdravje ali srečno vrnitev svojih otrok, tudi sestre in tete. Običajno so klekljale po opravljenem svojem delu, saj so se mnoge s klekljanjem preživljale, in so še pozno v noč klekljale zaobljubljeni prt, včasih dodale še vezeno. Noč za nočjo, lahko tudi leto in več, ga dale všiti in podarile župniji, da krasi bogoslužni prostor. Seveda so tudi sukanec same kupile. Včasih so prt naročili, da je klekljala klekljarica, ki so ji delo plačali. Zgodilo se je tudi, da se je več klekljaric dogovorilo in so skupaj izdelale en prt v zahvalo. Pri enem sem sodelovala tudi sama.

Kako izberete prt za na oltar?

Primeren mora biti času! Za velike praznike mora biti na glavnem oltarju prt sedmih zakramentov. Za advent in postni čas vse oltarje pokrijem z vijoličnimi prti zgoraj, spodaj je eden od klekljanih, bolj preprostih, ker je to čas pokore. Pogosto za čas posta in adventa uporabim prt s tulipani. Marsikdo meni, da je ta najlepši, tako da je težko presoditi, kaj je preprosto in kaj bogato. Se prepustim svoji pre-soji oziroma prosim Svetega Duha, da me razsvetli.

Za ostale dni v letu poskrbite, da pridejo vsi prti na vrsto, da je vsak nekaj časa na oltarju.

Tako je. Poskrbim, da se vsi zvrstijo.

Kako pogosto pa morajo v pranje?

Odvisno. Ko vidim, da ni več čist, ga operem. Težko bi rekla na koliko časa. Po potrebi.

Ali sta na oltarju vedno po dva prta? Zgornji in spodnji?

Ja. Spodnji ima običajno več čipk, bogatejše čipke. Zgornji ima ožje čipke, lahko je dodana vezena.

Kako ste začeli, so vas k temu delu povabili, prosili ali ste kar sami prevzeli?

Včasih so okrasitev in skrb za oltarje imele žene med seboj razdeljene. Vsaka ali po dve skupaj sta imeli en stranski oltar, za katerega sta skrbeli. Za glavnega je skrbel mežnar. Spomnim se tudi, da smo bili Gorenjkonščani (prebivalci naselja Na plavžu) v župniji bolj aktivni kot drugi Železnikarji. Takrat sem pomagala pri teh okrasitvah, ker so žene ostarele in so rabile pomoč, vendar pa niso želele dela kar prepustiti mlajšim. A ko res ni šlo več, sem prevzela okrasitve, ker drugega ni bilo. Videla sem tudi, da so bili prti potrebni pranja. Takrat župnija ni več imela mežnarja in sem se obrnila na Katarino Gortnar, mežnarjevo sestro, ki je bila v Škofji Loki. Enkrat sem jo res prosila, da jih je oprala, ker je bila tega dela vešča, vendar sem ugotovila, da bo lažje, če to naredim kar sama. Začetek je bil težak, vendar sem imela močno voljo, da sem vztrajala in uspelo mi je. Rada skrbim za cerkvene prte, kar nekaj časa sem prala in likala tudi ministrantske in duhovniške halje in ni mi žal enega trenutka.

Ali vam v župnijo plačajo delo in stroške?

Vpraševali so me, a nisem hotela in nočem plačila, ker sem prepričana, da bi vsak po svojih močeh in talentih moral prispevati nekaj v dobro župnije ali skupnosti. In to kar delam, je moj prispevek. Z veseljem ga opravljam.

Kateri prt je vaš najljubši?

Tisti, pri katerem sem sodelovala pri izdelavi. Gre za tri prte, ki smo jih dekleta klekljale za tri oltarje, glavnega, Jožefovega in Marijinega, na prošnjo župnika Valentina Bertonclja. V požigu zvonika leta 1944 je zgorela tudi zakristija in vsi prti, ki so bili takrat tam, med njimi tudi trije najlepši. Župnik Bertoncelj je želel, da te tri prte ponovno izdelamo. Dekleta smo se odzvala njegovi prošnji in klekljala čipke "na meter" z dvajsetimi pari klekljev in še vezle. Spominjam se, da sem skupaj s prijateljico začela zjutraj ob petih. Prti so stari že skoraj 80 let, a se jim leta ne poznajo.

Najljubši komplet prtov, pri njihovi izdelavi je sodelovala tudi Tončka. Foto: Katja Mohorič Bonča

Katerega najlažje likate?

Zdi se mi, da starejši kot je prt, boljši je sukanec in lažje ga je likati.

Kar dolgo obdobje ste skrbeli tudi za okrasitev oltarjev? Kdaj je bilo to?

Po letu 1978 je za kratek čas mesto mežnarja prevzel Jože Šmid - Kordežev, ki je krasil glavni oltar. Vedno sem mu pripravila rože, da je naredil ikebane. Lepo je krasil. Toda zgodilo se je, da smo za praznik sv. Rešnjega telesa imeli na glavnem oltarju kar staro okrasitev! Takrat sem sklenila, da bom okrasila tudi glavni oltar. In tako je ostalo več kot deset let. Helena Gortnar je ob sobotah čistila cerkev, jaz sem okrasila oltarje. Vsako soboto sva celo dopoldne urejali cerkev. In šele z župnikom Dularjem se je vzpostavil sistem skupin, ki očistijo in okrasijo cerkev.

Kaj pa rože, sta jih kupili?

Ne. Žene, ki so jih imele doma na vrtu, so jih z veseljem darovale za okrasitev.

V letih ste, kako bo naprej? Bodo prte čistili v čistilnici?

Ne, to ne bo šlo! Upam, da bo prevzela skrb za prte mlajša generacija, ki bo znala prte oskrbeti in bo do njih imela tudi potrebno spoštovanje.

Iskrena hvala, da ste nam odkrili vaše nevidno, čarobno delo, ki ohranja cerkvene prte v odlični kondiciji navkljub njihovim letom.

Intervju z Robertom Kuharjem

Rože lahko marsikaj povedo tako z barvo kot z obliko!

Foto: arhiv družine Kuhar

Robert je ljubiteljski krasilec bogoslužnega prostora in priložnostni scenograf prireditel v kraju, amaterski režiser v KD Scena in pevec v cerkvenem pevskem zboru.

Ob 400-letnici župnije Železniki se oziramo na prehojeno pot, ki so jo v enem obdobju močno zaznamovale tvoje okrasitve bogoslužnega prostora tako v cerkvi sv. Antona Puščavnika kot tudi v cerkvi sv. Frančiška Ksaverja. Si kdaj razmišljal o poimenovanju svojega ustvarjalnega dela? Krasilec bogoslužnega prostora, rožni dekorater, cvetlični aranžer ...?

Ne, o tem nisem nikoli razmišljal, ker sem to samo delal. Ponekod okrasitev ob posebnih priložnostih zaupajo cvetličarju. Jaz pa sem delal amatersko, ker me je zanimalo, z nekim mladostnim entuziazmom. Sčasoma sem začel nadgrajevati, spoznavati naravo in principe dela. Zato sem vedno, ko sem vedel, za kakšno priložnost bom krasil, iskal motiv. Razmišljal sem, kaj narediti, kaj z rožami povedati. Kajti z rožami se da marsikaj povedati tako z barvami kot oblikami.

Ali imaš v spominu, kako in kdaj si začel svoje rožne stvaritve?

V obdobju kaplana Janeza Selana, ki je v Železnikih služboval v letih od 1977 do 1982. On me je vpeljal, mi dal priložnost, da sem se v tem preizkusil. V tistem obdobju sem bil v ministrantski ekipi, bil je čas moje srednje šole in malo kasneje se je že porajal mešani cerkveni pevski zbor. V župniji smo bili v tistem času zelo dejavni in župnik Ocepek nam je dal možnost, da smo se marsičesa lotili. Seveda smo morali upoštevati določene omejitve glede elektrike, prostora, stavbe, ki še ni bila obnovljena.

Ali ti je iz tistega obdobja ostal v spominu kak dogodek?

Spominjam se, da smo za jaslice naredili res mogočno zvezdo repatico in jo hoteli primerno osvetliti. Lučke smo šli kupiti v Italijo, vendar še niso bile pritrjene na kablju, ampak smo jih morali še sestaviti, lučko za lučko. Uspeli smo! Mogočno repatico smo obesili s stranskega kora proti oltarju sv. Jožefa in takrat je vse delovalo. A žal je vlaga v cerkvi naredila svoje in edino mogočno svetlečo zvezdo repatico smo na sveti večer komaj usposobili, da je svetila, a nič dlje kot za čas maše. Izkušnje smo pridobili in sklenili, da se prihodnjič lotimo drugače. In tudi z rožami je bilo pri meni podobno.

Kako se je začelo z rožami?

Kaplan Selan mi je prepustil stranske oltarje, on je okrasil glavnega. Dal mi je posode, gobe in mi pokazal, kako se lotiti ikebane, opazoval sem ga pri delu in ga posnemal. Izkustveno učenje!

Ne vem, če imaš preštete svoje okrasitve, vendar mogoče veš, katera je bila tvoja prva uspešna stvaritev?

Težko bi rekel. Zagotovo pa nek začetek predstavlja okrasitev majnika za šmarnice, ki ga dandanes otroci ne poznajo. V maju smo na Marijinem oltarju odstranili sliko in jo prenesli na zgornji kor. Pokazal se je majnik, votlina "oblečena" z rumenim blagom, v katero smo na poseben podstavek postavili kip Marije Lurške in ga primerno slovesno okrasili. Tam smo vsak večer šmarnic molili Litanije Matere Božje. In razmišljal sem, kako bi bilo lepo, če bi Marija stala na skalah, da bi bilo kot v Lurdu in bi bilo še kaj v ozadju: mlada bukev, ki ima značilno pomladno zeleno barvo, ki se jo da čudovito kombinirati z belimi cvetovi. In kombiniral sem tudi z mahom, skalami ... to so bili moji prvi poskusi. Seveda nisem smel pozabiti, da je majnik na oltarju, da je na njem tabernakelj, ki je, čeprav na stranskem oltarju, kljub temu svet prostor.

Kako je šla tvoja pot od teh prvih spontanih okrasitev in krašenja stranskih oltarjev do bolj zahtevnih postavitev. Verjamem, da je bila ovinkasta ter polna presenečenj in izzivov.

Res je. Spominjam se svojih začetkov, ko sem hotel posnemati kaplana Selana, ki je uporabil gladijole,

Majnik, kot smo ga poznali pred obnovo cerkve sv. Antona Puščavnika. Foto: arhiv družine Kuhar

da je z njimi ponazoril sonce. Metrske gladijole je polkrožno zapičil v gobe, da je ustvaril sončne žarke in potem zapolnil še sredico. Prav tako sem se lotil tudi sam in sem gladijole zapičil v gobo, ki se je v nekem trenutku prelomila! Seveda! V eno gobo sem zabodel preveč gladijol in ni ostala v enem kosu, ampak jo je teža rož razklala na pol. Rože so ostale nepoškodovane, a moral sem začeti znova in na drugačen način! Naučil sem se, da gobe ne smem nešteto krat prebosti in da moram upoštevati tudi težo rože. Pridobil sem si izkušnje, ki so mi pomagale pri nadaljnjem delu.

Kako je šlo naprej? Si še s kom sodeloval pri krašenju?

Ko je kaplan Selan odšel, sem potem sodeloval s Tončko Šuštar – Špendalovo, ki me je povabila, da naj okrasim oltarje. Od nje sem se naučil, kako se krasi božji grob za veliko noč, kako lepi in sporočilni so beli škrcnici. Spoznal sem tudi določene okrasitve, ki so se v župniji ohranjale iz roda v rod in so se med ljudmi močno zakoreninile. Želel sem narediti

drugače in jih preseči, ne zato, ker ne bi bile dobre, ampak za spremembo, popestritev.

Vem, da te je za krvaveči roki navdihnila postna pesem, ki ste jo peli. Kje si iskal ideje za motive? Kaj te je navdihnilo?

V bistvu Sveto pismo! Vedno sem ideje črpal iz evangelija in beril ob dogodku, prazniku ali priložnosti. Vedno sem iskal navdih v vsebini praznika ali dogodka, v njegovem sporočilu. Nekateri motivi simbolično predstavljajo praznik, na primer, hostija prvo sveto obhajilo. Če sem krasil cerkev za poroko, sem izhajal iz želja mladoporočencev, njunih izbranih beril ali interesov in zanimanj. Včasih ideje, navdiha ni in ni bilo. Takrat sem se prepustil božji volji in vedno sem še pravočasno dobil navdih, kaj naj ustvarim.

Ali so ti pridobljene izkušnje dale kakšno praktično rešitev. Si prišel do kakšne rešitve, univerzalnega pripomočka, ki ti je olajšal delo, ti pomagal pri načrtovanju tvojih rožnih stvaritev?

S Špendalovo Tončko sva velikokrat sodelovala. Vedno je bila pripravljena zalivati moje stvaritve. Foto: arhiv družine Kuhar

Skulpturo je navdihnila postna pesem Strašno trpiš. Foto: arhiv družine Kuhar

Narisal sem načrt, za npr. krvaveči roki, da sem lahko preštel, koliko cvetov potrebujem in izračunam stroške. Pomagalo mi je tudi, da sem lažje izdelal skulpturo in se nisem ponavljal.

Res je. Prišel sem na idejo, da sem si vedno narisal načrt okrasitve. Narisal sem oltar in dodal motiv, ki sem ga želel narediti. Risba mi je pomagala tako pri tehnični izvedbi, kar natančno sem lahko izračunal potrebno število cvetov, kot tudi zato, da se nisem ponavljal, da sem vedno vedel, kaj sem za določeno priložnost že naredil. Na primer, prvo sveto obhajilo, je vsakoletni dogodek, vedno je pomembna bela barva, hostija, IHS ...

Ali si z leti dela postavil, oblikoval svoj protokol okrasitve: od ideje do končne cvetlične zgodbe?

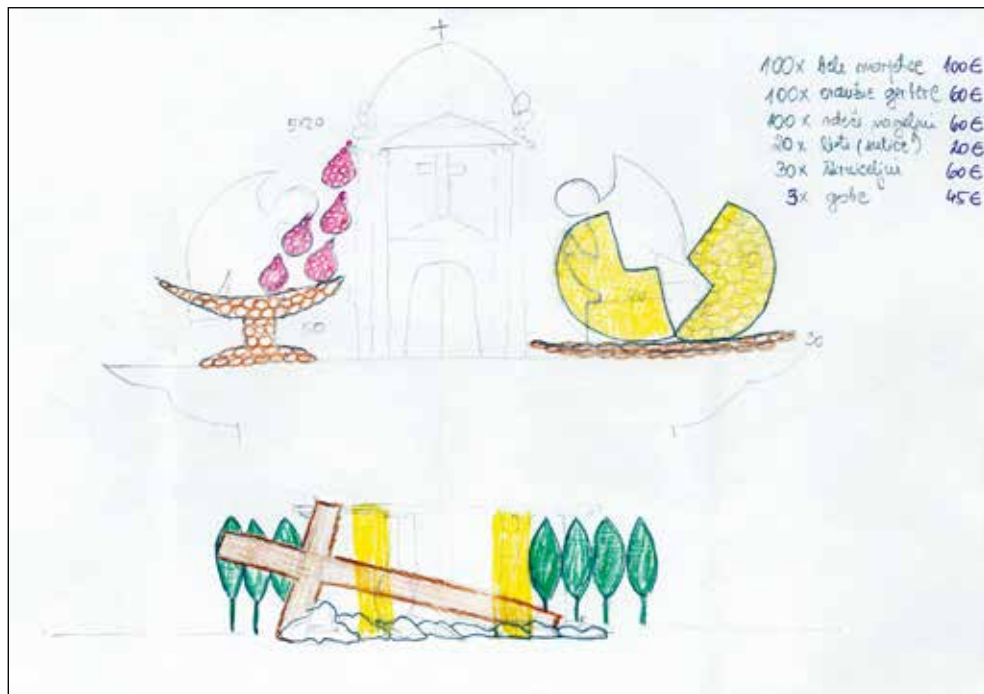
Izhajal sem iz vsebine dogodka ali praznika, kot sem že povedal. Ideja je prišla v trenutku in sem ji sledil. Imel sem motiv, vedel sem, kaj bom naredil. Narisal sem si načrt, izbral rože, s katerimi sem lahko najbolj učinkovito upodobil motiv, in preštel, koliko rož potrebujem. Preveril sem cene na borzi cvetja in jih naročil. Ko sem začel z delom v cerkvi, sem se najprej usedel, umiril, prosil za pomoč in navdih ter začel

s konkretno pripravo: pospravil sem oltarje, opral posode, namočil gobe in začel ustvarjati. Vsak korak priprave je vzel kar nekaj časa, da je bila lahko potem izdelava kvalitetna. Čas je bil neusmiljen priganjalec: moj material so bile rože, hitro pokvarljivo blago, okrasitev je morala biti gotova ob točno določenem času, saj praznikov in dogodkov v cerkvi ali kraju ni mogoče po potrebi malo prestaviti. Včasih sem delal zvečer, pozno ali ponoči, da sem pravočasno zaključil.

Vedno sem delal na licu mesta, kjer sem imel vpogled v svojo stvaritev. In vedno, ko sem zaključil, sem se zahvalil za idejo, za možnost, da sem jo izpeljal.

Pa si za svoje stvaritve uporabil kak vzorec, ki te je pri delu vodil in usmerjal, kot ga imajo klekljarice na punklju ali si ustvarjal, kot to delajo slikarji, ki brez vzorca, samo z nanosom barv, ustvarijo sliko.

Ne, nimam vzorca. Vse sem ustvarjal na licu mesta brez vzorca. Imel sem načrt na papirju, ki mi je služil

Načrt z izračunom za velikonočno okrasitev.

predvsem za izračunanje števila cvetov, ki sem jih rabil in ne toliko za samo izdelavo. Končni izdelek je bil predvsem v moji glavi in sem ga moral prenesti v življenje.

Koliko časa ti je vzela priprava?

Zgodilo se je, da sem v nedeljo zrisal načrt, preštel rože in jih v torek naročil. V četrtek so prišle, petek in sobota pa sta bili namenjeni izdelavi.

Kako si izbiral cvetje? Kaj je bilo tvoje vodilo?

Predvsem sem premislil, kaj želim ustvariti in kako se posamezne rože, cvetovi obnašajo. Na primer, gerbere so bile zelo primerne za izdelavo ploskev, saj cvet lahko po želji obrneš v katero koli smer, vendar niso vzdržljive, le teden največ dva. Gerbere dobiš v škatlah, zato jih moraš čim prej namočiti, še prej povezati z žico, vsako posebej, da cvetovi ne omahnejo! Velikokrat sem uporabil rumene gerbere za prstane. Cvet, ki mi je bil zelo pri srcu za ustvarjanje velikih skulptur, so mnogocvetne marjetice, ki jih imajo v skoraj vseh barvah. Mnogocvetne marjetice so zelo uporabne in zdržijo dva tedna, poleg tega "en cvet" zapolni prostor ene dlani. Če sem delal hostijo z žarki, so bili zanje najbolj uporabne gladijole. Vedno sem sledil tradicionalnim usmeritvam glede barv: na Marijin oltar bele rože, k Jožefu rdeče, za obhajilo tudi bele, za birmo pa rdeče ... Glede vseh mojih stvaritev je bilo vedno zelo pomembno, da sem prosil Špendalovo Tončko, da je moje cvetlične zgodbe zalivala med tednom, ker bi sicer ne zdržale niti pol toliko.

Te je kakšen cvet postavil na preizkušnjo?

Lilije. Prvič, ko sem jih naročil! V četrtek sem dobil zaprte lilije. Kaj sedaj?! Na vse pretege sem jih skušal spodbuditi, da se odprejo, a nisem bil uspešen. Ugotovil sem, da tisto kar sem iz lilij ustvaril za nedeljo, odlično izgleda čez teden dni, naslednjo nedeljo. Drug stvar je njihov močan cvetni prah, ki ga je povsod polno, ko se odprejo. Zato smo se naučili cerkvene prte zaščiti s polivinilom, da ni imela Špendalova Tončka še dodatnega dela. In še tretja,

da ni bilo dovolj, da sem naročil lilije, ker jih je več vrst in sem lahko dobil tudi zvončaste, ki so drugačne, zato sem vedno moral točno določiti, kaj želim. Tudi domače rože so zahtevne za uporabo, ker so krhke in razvejene, zato je z njimi težko, celo nemoogoče, ustvariti neke oblike, podobe ali skulpture, in ker so obstojne le kratek čas.

Si pri rožah naletel še na kak drug problem?

V bistvu ne na problem glede "muhavosti" rož, ampak kako z malo denarja svečano okrasiti cerkev. Ko sem krasil, ne samo v Železnikih, tudi drugod, so me, na primer, v Davči prosili za okrasitev cerkve za prvo sveto obhajilo. Prvoobhajancev je bilo malo, cerkev so želeli imeti svečano okrašeno. Povedali so mi, koliko denarja je na razpolago. Moj predlog je bil, da otroci in tudi drugi naberejo vsak šop ivanjščic na čim daljšem stebelu, iz katerih smo naredili eno veliko hostijo. Učinek je bil čudovit, saj smo vsi aktivno sodelovali pri okrasitvi in obenem prihranili kar veliko denarja. Tudi v Železnikih so včasih imeli starši želje glede okrasitve, naprsnih šopkov in podobno. In za eno prvo sveto obhajilo so si želeli špalir iz rož, kar pomeni, da sem potreboval še dodatne cvetove za dvanajst posod, ki sem jih namesnil na palice na klopi. Izpeljati ni težko, vendar pa lahko močno podraži okrasitev. Takrat sem uporabil cvetočo hruško, ki so jo prinesli s kmetije. Spet je bila čudovita okrasitev, stroški pa razumni.

Kaj vse si pri svojih stvaritvah še moral upoštevati? Kaj so bili še dodatni izzivi?

Zagotovo prostor kot tak. Barva oltarja, ki sem ga krasil. Glavni oltar v cerkvi sv. Antona je bele barve, zato sem včasih moral poskrbeti za ustrezno ozadje, beli cvetovi na bel oltar! Potem tudi stena za oltarjem, ki je bila včasih svetla, medtem ko je sedaj opečnata, ko so ob prenovi odkrili fresko zaves za njim. Velik izziv sta mi predstavljala tudi mogočna angela ob oltarju. Odločiti sem se moral, če jih bom sploh vključil v stvaritev, ali malo ali povsem zakril? Razmisliti sem moral, kako razporediti sveče. V četku je bil prezbiterij drugače oblikovan, kot je to

Glavni oltar cerkve sv. Antona Puščavnika za prvo sv. obhajilo leta 2009: hostija iz mnogocvetnih marjetic. Foto: arhiv družine Kuhar

Glavni oltar cerkve sv. Antona Puščavnika za prvo sv. obhajilo leta 2009: kruh iz mnogocvetnih marjetic. Foto: arhiv družine Kuhar

Lilije so čudovite, a zahtevne. Na Marijinem oltarju leta 2009 ob blagoslovu obnovitvenih del v cerkvi sv. Antona Puščavnika. Foto: arhiv družine Kuhar

danes in je daritveni oltar sredi prezbitarija. Poznati sem moral liturgičen pomen priložnosti ali dogodka kot tudi izbranega motiva, saj je moja stvaritev morala biti liturgično povezana.

Se spomniš, kdaj je prišlo do preskoka z ikeban oziroma neke klasične okrasitve na tvoje cvetlične slike ali skulpture?

Ne spomnim se natančno, mogoče je bil moj prvi poskus za birmo, ko sem želel narediti ogenj na glavnem oltarju iz rdečih nageljnov. Izkušnja je bila huda! Izbral sem si podobo plamena, kot ga poznamo s slik, ki prikazujejo apostole, ki so prejeli Svete ga Duha. Narisal sem si ga in preštel, da potrebujem, na pamet bom rekel, 200 nageljnov. Začel sem delati od spodaj, pri okroglini, in ga gradil navzgor v plamen. Presodil sem, da bi moral biti malo večji, zato sem dodal še podstavek in dodatne gobe. Dodal sem še kamen, da sem uravnotežil. Teža je bila velika, zato so se nageljni začeli posedati ... Lotiti sem se moral znova, drugače. Redkeje sem jih postavil in manjkajoče nageljne dokupil. Izkušnja je bila

poučna, ugotovil sem, da se moram oblik, motivov lotiti še drugače, kot sem mislil do takrat.

Kje si se učil, razen na svojih izkušnjah in napakah?

Včasih sem šel kam na ogled, vprašal tiste, ki so z rožami več delali. Vendar sem se največ naučil iz svojih izkušenj, ko sem delal sam. Tudi v Selcih je bila odlična krasilka. Tudi njene stvaritve sem si vedno ogledal in se pozanimal, kako jih je tehnično izpeljala. Pri njej sem si ustvaril neko predstavo, kaj pomeni okrasiti cerkev za novo mašo, ki so jih v Selcih imeli precej več kot pri nas.

Se ti zdi, da si talent podedoval? Poznaš koga v družini, ki ga je veselilo delo z rožami.

Mojo oče, ki je bil doma iz Prekmurja, je imel žilico oblikovanja cvetja. Vedno je naredil ikebane za praznik vseh svetnikov. Doma smo imeli marjetice, ki jih je porabil v ikebane. A takrat še ni bilo gob, zato je uporabil kar ilovico in vanjo nabodel rože... Vedno so ga zelo pohvalili, kako lepo ikebano je naredil. Spomnim se, da je bil zelo natančen. Zdi se mi, da sem podedoval talent za ustvarjanje iz rož po njem. Mogoče so malo dodale tudi prekmurske korenine, ker je tam doma obrt izdelovanja cvetja iz papirja. Spomnim se, kako sem Alenko, takrat še moje dekle, presenetil s srcem iz papirnatih vrtnic, ki sem ji ga prinesel iz Prekmurja.

Postal si pravi rožni poznavalec, cvetni mojster. Te kdaj kdo pocuka za rokav in prosi za nasvet?

Seveda. Na misel mi pride sodelavka, ki me je spraševala, kaj podariti učiteljem ob valeti. Sodelavko so zanimale cene, da bi se starši in učenci lažje odločili. In v tem času ravno "cvete" pšenica, žito in sem jim predlagal, da poskusijo z žitom, ki mu lahko dodajo še kakšno travniško cvetlico ali pa tudi ne. In nad šopki so bili navdušeni.

Zagotovo, saj je žito najlepša cvetlica.

In ima tudi zelo velik simbolni pomen, sploh v cerkvi. Velikokrat sem ga uporabil, čeprav zahteva

veliko potrpežljivosti, če delaš z njim. Takrat sem se vedno spomnil na naše klekljarice, kako izjemno potrpežljivo so klekljale vse te zaobljubljene cerkvene prte in niso obupale. Tudi jaz ne smem. In mi je bilo zares lažje.

Kakšen je bil odziv župljanov, vernikov, župnika, kaplana? Mislim, da niso mogli ostati ravnodušni!

Nekatere kreacije so izzvale pravi vav-odziv, kraveči roki sta ena izmed teh. Nekateri so, ker so vedeli, da krasim, prišli večkrat vmes pogledat, kako je moja stvaritev nastajala. Drugi spet so me že vnaprej spraševali, kaj nameravam ustvariti ... Različno. Moram povedati, da je bil župnik Dular izredno razumevajoč in ga je zanimalo, kaj sem ustvaril in zakaj. Pokazal in razložil sem mu svoj načrt ter zgodbo, kaj me je navdihnilo. On je moj motiv, moja

Glavni oltar cerkve sv. Antona Puščavnika leta 2009 ob blagoslovu obnovitvenih del. Foto: arhiv družine Kuhar

zgodbo spretno vpletel v svoje pridige ali pa kak drug del sv. maše. Dal mi je priznanje za moje delo.

In tvoji največji izzivi?

Obe novi maši! Še posebno odgovornost sem čutil do Simona Lorberja, s katerim smo bili res dobri prijatelji. Poleg tega je bila Simonova nova maša leta 1997 prva po 60 letih in v cerkvi, ki še ni bila obnovljena. Ko sem iskal idejo, navdih, sem se spomnil prvih slovenskih filmov, na primer Na svoji zemlji, spomnil sem se primorskih duhovnikov, ki so res veliko naredili za slovenski jezik. In sem si rekel: "Simon, ti si slovenski duhovnik!" in bilo je že po osamosvojitvi, zato sem za okrasitev izbral barve slovenske zastave.

V te barve si odel cerkev svetega Antona Puščavnika.

Ne samo Antonove cerkve, tudi Frančiškovo in kulturni dom! Za cerkev sv. Antona Puščavnika sem si zamislil, da bom oltar odel v "zastavo" na obeh straneh in spredaj postavil kelih s hostijo. Tudi vsi ostali cvetlični aranžmaji so bili v barvah zastave. Poleg tega sem si zamislil, da bom v kote v prezbiteriju in spredaj postavil breze, ki imajo belo lubje in so res lepo dopolnile in obogatile celotno sliko. Nisem si predstavljal, kakšen ogromen projekt sem si zamislil, saj smo s postavitvijo brezovih debel imeli kar veliko dela. Breze smo potem še ustrezno zažagali, da sem dobil prostor, kamor sem namestil cvetlične slovenske zastave. Učinek je bil odličen.

Že nabiranje materiala ti je vzelo ogromno časa. Kako si uspel potem še vse okrasiti?

Vedel sem, da za okrasitev oltarja v cerkvi sv. Antona za neko slovesnost potrebujem osem do deset ur.

Davidu Jensterlu, novomašniku leta 2002, (na levi) in Simonu Lorberju, novomašniku leta 1997, (na desni), s katerima me vežejo močne prijateljske vezi, sem okrasil cerkev sv. Antona Puščavnika za novomašni daritvi. Foto: arhiv družine Kuhar

Takrat je bilo vsega neprimerno več, ker sem moral okrasiti še dva dodatna prostora: še Frančiškovo cerkev, kjer so bile popoldne litanije, in dvorano kulturnega doma, kjer je bila pogostitev. Najprej sem moral najti rože, ki mi bodo dale potrebne barve. Rdeča bodo vrtnice, bela bodo mnogocvetne marjetice, to sem že imel izbrano. Kaj pa modra? Z njo sem si belil glavo, a se nisem domislil nič pameznega. Vedel sem, da je iris občasno uporabljen kot modra barva. Tudi na državnih prireditvah na televiziji sem že videl tako rešitev. Meni iris ni ustrežal, ker sem potreboval res veliko površino modre bar-

ve. Kamor koli sem šel, sem oprezal za idejo, katero rožo uporabiti za modro barvo. V maju istega leta sva se z Alenko poročila in nova maša je bila potem julija. Pred poroko sva šla na Brezje. Ko sva vstopila v cerkev, sem samo obstal: oltar so krasile modre rože! Hvala Bogu za to sporočilo!

Katere so bile te modre rože?

Mnogocvetne marjetice, ki so res v vseh barvah. Modre sicer naredijo tako, da bele čez noč namočijo v modro galico in postanejo modre. Zdaj sem imel vse: idejo za postavitvev oziroma okrasitev kot

Simon, slovenski duhovnik v slovesno okrašeni cerkvi sv. Antona Puščavnika leta 1997. Rože so postavljene v barvi slovenske zastave. Foto: arhiv družine Kuhar

tudi rože za izvedbo. Preštel sem število potrebnih cvetov in vsota je bila 2400, kar bi bilo za župnijo strašno velik strošek.

Ste našli junaka, sponzorja, ki je visok strošek za nakup rož pokril?

Gledališka skupina je takrat delovala v okviru Mladih krščanskih demokratov (MKD). Za novo mašo smo študirali igro, ki smo jo nameravali odigrati v sklopu programa Simonovega praznovanja. Vedeli smo, da je vsi ljudje ne bodo mogli videti, ker vsi ne bodo povabljeni na praznovanje ob novi maši. Zato

Sodelujoči v programu Simonovega novomašnega praznovanja. Foto: arhiv družine Kuhar

Igralski ansambel Scena, ki je uprizoril igro Žrtev spovedne molčečnosti v okviru praznovanja nove maše Simona Lorberja leta 1997. Foto: arhiv KD Scena.

smo se domislili, da bi jo odigrali že prej in zbirali prostovoljne prispevke za okrasitev na novi maši. Res smo tako naredili in zbrali toliko denarja, da smo skoraj celoten strošek rož za okrasitev pokrili s temi prispevki. Nekaj je primaknila še župnija.

Kupiti ste morali 2400 rož, da si okrasil cerkev sv. Antona Puščavnika, sv. Franciška Ksaverja in dvorano kulturnega doma. Vsak cvet posebej je bilo potem treba uporabiti, postaviti na pravo mesto. Kako ti je to uspelo? Kako si se organiziral?

Najprej moram poudariti, da sem čutil veliko odgovornost do Simona, njegove nove maše in veličine dogodka. Zato sem vse glavne oblike postavitve izdelal sam, medtem ko so mi pri vseh ostalih, stranskih in spremljevalnih okrasitvah priskočili na pomoč prijatelji in znanci, praktično vsa župnija je sodelovala. Žal se res ne morem spomniti, kdo točno mi je pomagal pri rožah in ne bi rad komu storil krivice. Hvaležen sem vsakemu posebej, ki mi je po-

magal, da nisem ostal sam, ker smo v zelo kratkem času morali ustvariti in postaviti slovesno slovensko okrasitev za novo mašo Simona Lorberja.

In potem si delal dan in noč?

Vzel sem si teden dni dopusta, od torka do sobote, da sem lahko naredil vse tako, kot sem si zamislil. V čim krajšem času smo morali uporabiti in postaviti 2400 cvetov. Ko smo vse okrasili, je ostalo za eno ikebano rož.

Prav kmalu je sledila nova maša Davida Jensterla, in sicer leta 2002.

Razmišljal sem, kaj tokrat in sem se odločil za pet hlebov kruha in dve ribi. V tem letu smo z njim in ostalimi novomašniki skupaj poromali v sveto deželo, kjer sem dobil idejo za okrasitev.

Svojima bratoma si podaril prav posebni poročni darili.

Obema sem okrasil cerkvi, kjer sta se poročila. Na Jamniku sem jo okrasil za brata Renata z rdečimi

Davidovo novomašno geslo, prvi del. Foto: arhiv družine Kuhar

Davidovo novomašno geslo, drugi del. Foto: arhiv družine Kuhar

Dve ribi in pet hlebov kruha na glavnem oltarju cerkve sv. Antona Puščavnika za novomašno daritev Davida Jensterla leta 2002. Foto: arhiv družine Kuhar

flamingovci, za Blaža cerkev sv. Antona Puščavnika z vejami oljke s plodovi.

Verjamem, da je lažje krasiti za nekoga, ki ga dobro poznaš, ker v svojo kreacijo lahko vnesiš tudi neko svoje razumevanje njega.

Zagotovo je veliko lažje, če nekoga poznaš. Brat Blaž in Helena sta hodila na morje obrezovat oljke in jih tudi obirat. Njuno veselje in zanimanje za oljke sem brez njune vednosti porabil za poročno okrasitev cerkve sv. Antona Puščavnika. S svakom Tomažem sva se dogovorila z oljkarjem iz Izole, da prideva po tri, štiri metre dolge oljčne veje s plodovi. Vse sva

mu razložila, da je razumel, za kaj gre, in je z veseljem sodeloval. Vedel sem, da bodo rože v šopku bele in zato sem oljčne veje s plodovi kombiniral z belimi lilijami zvončnicami. Presenečenje je bilo popolno.

Začel si z okrasitvami bogoslužnega prostora, nato so sledile scene krajevnih, občinskih in državnih prireditev.

Res je. Kar nekajkrat sem športno dvorano spremenil v kulturno. Uporabil sem znanje in izkušnje, ki sem jih pridobil, ko sem krasil cerkve. Uporabil sem blago, ki prostoru daje elegantno noto, in rože, ko

so me prosili za sceno občinske prireditve. Športno dvorano sem preuredil tudi za božični koncert pihalnega orkestra, ko sem moral glavno vlogo dodeliti orkestru. Obenem je scena morala imeti tudi božični pridih kot tudi izraz praznovanja dneva samostojnosti. Ko sem bil predsednik turističnega društva in smo imeli koncert "Tam, kjer sem doma!", smo odžagali cvetočo češnjo in jo namestili na oder. Imel smo kar "odbite" ideje, ki so ustvarile učinkovite scene. Morale so ustrezati prostoru in vsebini dogodka. Lani sem pred cerkvijo postavil sceno za proslavo ob dnevu državnosti. Hude težave sem imel z blagom v barvah zastave, ker jih je močan veter spremenil v "jadra".

Kje si dobil navdih za sporočilo, ki si ga želel prenesti s svojimi scenskimi rešitvami?

Črpal sem ga iz vsebine praznika ali dogodka. Skušal sem spraviti v življenje, v neko konkretno podobo ali simbol, tisto, kar mi je vsebina dogodka sporočila. S sceno sem izrazil obletnico, državni praznik, koncert. Ko sem "delal rože", sem pozabil na vse in sem neskončno užival. V veliko zadovoljstvo mi je bilo, da sem lahko naredil tisto, kar sem si zamislil ...

Domnevam, da si z leti "nabral" kopico uporabnih scenskih pripomočkov, ki jih lahko vedno znova uporabiš. Kateri se ti zdijo še posebno uporabni, mogoče celo dragoceni, ker so trajni in učinkoviti?

Mislím, da se je zelo obrestoval nakup blaga v beli, zeleni, modri in rdeči barvi, barvah občinske in slovenske zastave, ki smo ga kupili že v času županovaanja Mihaela Prevca in je uporabno še danes. Potrebno je bilo kupiti veliko količino blaga, saj je od stropa športne dvorane do tal deset metrov. Poleg tega je moralo biti kvalitetno, kar pomeni, da ni bilo poceni. Ključno je, da je blago trajno, da je večkrat uporabljeno. Druga taka trajna pridobitev so zavese v športni dvorani, ki omogočajo zatemnitev in s tem tudi uporabo svetlobnih učinkov, ki ne glede na čas prireditve pridejo do izraza.

Pa si se kdaj moral soočiti tudi s kritiko stvaritev?

Moj prvi kritik je bila moja mama. Vedno mi je dala zelo konstruktivno kritiko tako glede okrasitev kot tudi iger, ki sem jih režiral. Kar je bilo dobro, je pohvalila, kar ni bilo, je točno povedala, kaj ni bilo v redu. Pri okrasitvah mi je vedno naročila: "Da ne boš preveč gosto naredil! Vse razumem, a to stane."

Kulturno društvo Scena je bilo ustanovljeno leta 1998, vendar se je vaše kulturno udejstvovanje začelo že veliko prej. Kdaj in kaj so bili njegovi zametki?

KD Scena smo na ustanovnem občnem zboru uradno ustanovili aprila 1998. Zametki so bili že v ministrantski ekipi in pravi temelji v cerkvenem mešanem pevskem zboru, ki se je iz deklškega, pod vodstvom Ane Prevc Megušar, razvil v mešanega v letu pred osamosvojitvijo. Pridružil se nas je veliko navdušenih mladih fantov in deklet, ki smo želeli kulturno delovati. Z osamosvojitvijo smo dobili krila in priložnost, da naše kulturno delovanje ne ostane le znotraj cerkvenih, župnijskih okvirov, temveč, da lahko sooblikujemo tudi kulturno življenje kraja, občine in širše.

Se mogoče spomniš konkretnega dogodka, ki vas je ponesel v "svet"?

Pripravljali smo se na praznovanje sv. Miklavža. S kratko igrico pred obdarovanjem smo hoteli razveseliti otroke. Navdušenje nad igro in igranjem je bilo tako veliko, da smo na mestu sklenili, da se naučimo tudi "ta velke igre"! In smo se! Uprizorili smo komedijo *Nedolžni lahkoživec!*, ki smo se jo lotili takoj po novem letu. Takrat smo začeli delovati pod okriljem Slovenskih krščanskih demokratov kot Mladi krščanski demokrati. Uspeh igre je bil tako velik in obiskovalci tako navdušeni, da smo dobili res velik zagon za naprej.

Organizirani ste bili kot podmladek politične stranke, a vaš cilj je bil predvsem obogatiti kulturno življenje kraja, prispevati svoj delež k razvoju doline.

Kot Mladi krščanski demokrati smo bili zelo dejavni v kraju tako kulturno kot turistično in tudi športno. Pomagali smo organizirati Čipkarske dneve in sodelovali v turističnem društvu. Organizirali smo prvo kolesarsko dirko v Davčo, ki se je kasneje razvila v kolesarsko dirko za Zlato čipko. Organizirali smo plesne večere v kulturnem domu. Imeli smo ideje, ki smo jih tudi izpeljali, čeprav nismo imeli pojma, v kaj se podajamo in smo se vsega sprti učili. A z mladostnim zagonom in pripravljenostjo za delo smo uspeli. V preteklosti smo bili omejeni na cerkveni okvir, župnijske dogodke in dejavnosti, a z osamosvojitvijo smo ugotovili, da poleg delovanja v župniji lahko prispevamo tudi k razvoju kraja. Ponosni smo bili, da smo bili sprejeti, spoštovani in cenjeni.

Kje ste našli ideje?

Večinoma so se rojevale v pevskem zboru, ko smo se družili in tuhtali, kaj bi lahko naredili, kako bi popestrili življenje v kraju.

V KD Scena si bil, poleg že omenjenih postavitev scen za različne proslave, koncerte in druge dogodke, zelo dejaven kot režiser gledaliških iger.

Režiral sem deset iger. Z njimi smo res uspeli in postali prepoznavni. V kraju smo bili priznani in dvorane so bile vedno polne. Zelo pomembno in za nas veliko priznanje je bilo tudi, ko nas je Marjan Kokalj, slovenist, etnolog, filozof in teolog, povabil k sodelovanju pri Škofjeloškem pasijonu leta 1999. Bil sem v prvem odboru za postavitev pasijona, ki se je pod taktirko Marjana Kokalja želel čim bolj približati režijski knjigi patra Romualda in prvotnim uprizoritvam. Zame je bila to edinstvena izkušnja glede organizacije, izvedbe, režije, sodelovanja, prilagajanja razmeram in čast, da sem bil lahko del tega veličastnega projekta, v katerem je sodelovalo preko tisoč ljudi, vsi ljubiteljsko, amatersko, prostovoljno. Zame je bil mega projekt z veliko duhovno razsežnostjo. In tudi odlična "režiserska učna ura".

Začeli ste s komedijo. Kasneje ste uprizorili tudi resnejše zvrsti z globljo duhovno vsebino in tudi zgodovinsko dramo.

Mislím, da smo hitro naredili kar velik skok v razvoju. Najprej na resnejše igre in nato še uprizoritev avtorskega dela. Dr. Jože Tavčar je napisal dve zgodovinski igri *Al je bol's žebljár al tovornik?*, ljubzenska drama iz žebljarskih časov, in *Boj fužinarja Jurija Plavca*, zgodovinska drama o ustanovitvi župnije Železniki. Obe smo uspešno uprizorili in odigrali na prostem. Prvo v Egrovem vrtu na Racovniku in drugo pred cerkvijo sv. Antona Puščavnika na Plac. Jožeta nagovarjamo, da ustvari še tretji del, da bomo imeli trilogijo. Vanjo bi med drugim radi vpletli zgodovino klekljanja, čipkarsko šolo ...

Ali ste igrali samo na domačem odru ali ste tudi gostovali?

Seveda smo gostovali v bližnji in daljni okolici. Naše prvo na škofjeloškem odru je bilo s komedijo *Gosposka kmetija*. Uprizoritev nam je na domačem odru odlično uspela in želeli smo jo pokazati še drugje. Dobiti gostovanje v Škofji Loki, kjer nismo bili znani, je bilo zame kar izziv, da ne rečem preizkušnja. Najeti dvorano ni bilo kar tako, nam je povedala gospa, ki je urejala najem dvorane. Bila je zelo prijazna, a je izrazila resen dvom v uspeh igre na Loškem odru. Na srečo smo ji dokazali, da se moti, saj smo prodali vse vstopnice in tudi navdušili vse gledalce. Od takrat nismo nikoli več imeli problema najeti dvorano, tudi za več dni.

Si se kdaj posvetoval tudi s profesionalnim režiserjem?

Imel sem en tak pogovor s slovenskim režiserjem Petrom Militarovim, ki si je prišel v Škofjo Loko ogledat igro, ki smo jo igrali ob Simonovi novi maši. Dal mi je nekaj praktičnih nasvetov glede režije in kostumografije. Tudi ob pripravah na Škofjeloški pasijon sem se zelo veliko naučil o gledaliških zakonitostih.

Kako ste poskrbeli za dobro vzdušje v igralškem ansamblu?

Prizor iz igre Boj Fužinarja Jurija Plavca, ko fužinar Jurij Plavc bere vsebino listine oglejskega patriarha. Foto: Bojan Rihtaršič

Igralski ansambel Scena z režiserjem Robertom Kuharjem in scenaristom dr. Jožetom Tavčarjem. Foto: Bojan Rihtaršič

Vedno smo pripravili igralski krst za debitante. Nič hudega, a nekaj zabavnega v smislu, da se je moral na predstavi na odru znajti z besedami ali pa rekviziti ...

V občini Železniki deluje več kulturnih društev, ki stremijo k obogatitvi kulturnega utripa doline. Kako se razumete, kako sodelujete?

Mislím, da se trudimo in da je vedno bolje, a ostaja nek grenak priokus, ker je v kraju pogosto izražena delitev na "naše in vaše", ki je nekako ne moremo preseči. Zato smo v KD Scena ob 30-letnici samostojne Slovenije k oblikovanju proslave povabili vsa kulturna društva v občini. Ne morem reči, da nam je uspelo združiti vsa, vendar mislim, da vsi verjamejo v eno, skupno domovino in kulturo. Vem, da nas je tokrat ovirala tudi pandemija koviða.

Kako vidiš KD Scena v prihodnosti?

Še vedno smo zelo aktivni kot CMPZ župnije Železniki, sodelujemo pri različnih dogodkih v kraju, pri Škofjeloškem pasijonu ... Želimo si ponovne uprizoritve zgodovinske drame *Boj fužinarja Jurija Plavca* ob 400-letnici župnije Železniki ali v letu 2024, ko bomo počastili 150-letnico posvetitve cerkve sv. Antona Puščavnika. Spodbujamo dr. Jožeta Tavčarja, da napiše 3. del ... Z veseljem ga bomo postavili na oder.

Iskrena hvala tebi in ženi Alenki, da sta z nami delila bogate izkušnje ustvarjanja cvetličnih zgodb in gledaliških uprizoritev.

Opombe:

1 Zakonik ljubljanske škofije, 1940, Pravilnik o službi cerkvenih ključarjev in župnijskega gospodarskega sveta, člen 7.